

Een troon als hoofdpersoon

Game of Thrones naast Potter en de Ring

Binnenkort start het laatste seizoen van *Game of Thrones*, een televisieserie gebaseerd op de boekenreeks *Het Lied van Ijs en Vuur* van George R.R. Martin. De boeken en vooral de televisieserie zijn enorm populair. Wat is het verschil tussen Martins kroniek en grootheden als Tolkiens *In de ban van de Ring* of Rowlings *Harry Potter*?

Joep Hermans is mediëvist, oud-leraren-opleider en werkt in Zweden als onderwijs- en arbeidsadviseur.

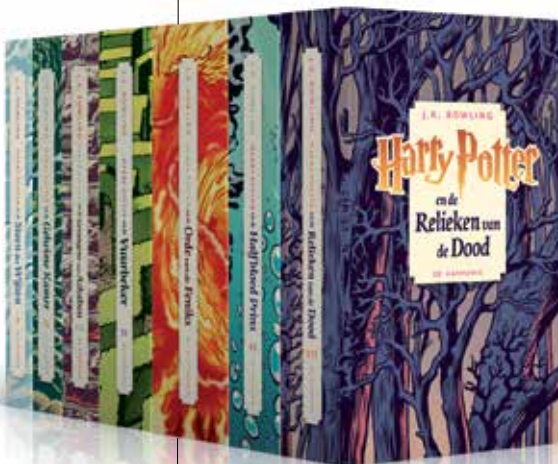
Vooropgesteld: Martin heeft veel te danken aan eerdere schrijvers die op uiterst vakkundige wijze mooie, uitgedachte fantasiewerelden wisten te scheppen waarin lezers konden ontsnappen aan de realiteit. Tolkien is de eerste waar veel mensen aan denken. Zijn *In de ban van de Ring* bezat – zo bleek achteraf – een geschiedenis die hij de jaren daarvoor uiterst minutieus geschapen had en die bevolkt werd door mensen en fantasiewezens als elfen, dwergen, enten en hobbits. Bijna iedere bladzijde van *In de ban van de Ring* is zwanger van een plechtige mythologie en een uitgedachte geschiedenis. In Tolkiens tijd was niet duidelijk hoe groot de lezersmarkt was voor dit soort boeken. Zijn eerste uitgever verkende dit voorzichtig; hij besloot het boek in drie opeenvolgende delen uit te geven. Het zetten van een boek was een dure aangelegenheid, met het uitbrengen van kleinere deeltjes werd een mogelijke verliespost

zo klein mogelijk gemaakt. Als de verkoop van het eerste deel achter zou blijven bij de bescheiden verwachtingen, hoefden de andere delen niet gezet en uitgegeven te worden. Er bleek vraag te zijn naar dit soort boeken. Inmiddels zijn er meer dan honderdvijftig miljoen boeken van Tolkien verkocht. Hij is de belangrijkste en meest invloedrijke fantasy-auteur aller tijden. Duidelijk werd dat er wereldwijd veel lezers van fantasy zijn en dat ze graag en veel lezen. George R.R. Martin bewandelt met *Het Lied van Ijs en Vuur* een breed pad dat veel lezers kent. Martin geeft toe dat zijn reeks geïnspireerd is op elementen uit de geschiedenis: de muur van Hadrianus, Vikingen in het noorden, in het oosten een machtig krijgsvolk te paard dat als een gesel Gods de koninkrijken bedreigt, vrije Italiaanse steden en de rijke Franse kroondomeinen in het zuiden. De goede observeerder ziet al vlot een reeks analogieën van middeleeuws Europa in de koninkrijken die Martin heeft geschapen. Alle stereotiepe beelden die er over het tijdvak zijn, gebruikt hij. Zijn boeken lijken weinig creatief, maar dit gebeurt wel vaker binnen het fantasygenre. Er zijn genoeg lezers die Seutonius *De Vita Caesarum* of Gregorius van Tours *Historia Francorum* niet kennen. Martin mengt veel van de banale en beruchte passages van deze schrijvers door zijn verhaal – en dat slaat aan.

Wachtende fans

Als schrijver heeft Martin het in deze tijd moeilijker dan Tolkien of C.S. Lewis die *De Kronieken van Narnia* schreef. Laatstgenoemden hadden een prima betrekking als hoogle-raar in Oxford en werkten in hun vrije tijd de boeken uit die hen uiteindelijk beroemder maakten dan hun wetenschap-pelijke werk. Met het succes van *In de ban van de Ring* zag Tolkien tot zijn afgrijzen dat een complete generatie hippies zijn werk anders interpreteerde dan hij had beoogd. Zijn ideaal om mensen kennis te laten maken met de ethiek en traditie van Angelsaksische vertelkunst ging verloren in de vrije en woelige wereld van de sixties. Tolkien werkte kort aan een vervolg, gaf dit al snel op en boetseerde als een Pygmalion verder aan *De Silmarillion*. Dit boek, waaraan hij al vóór *In de ban van de Ring* was begonnen, verscheen uiteindelijk postuum. Voor Rowling, auteur van *Harry Potter*, was de druk groter. Terwijl zij werkte aan haar zevendelige reeks, werden de boeken een wereldhit en verfilmd. De druk waaraan Rowling blootstond, is eigenlijk niet voor te stellen. Toen zij aan haar vijfde deel werkte, werd bekend dat alleen al in Amerika deze eerste druk 6,4 miljoen stuks zou bedragen. Onderwijl was er een onverkwikkelijke rechtszaak wegens plagiaat, waarvan ze later werd vrijgesproken, en gingen miljoenen mensen naar de films van de

J.K. Rowling schiep de fantasiewereld van *Harry Potter*.

eerste delen. De populariteit van *Harry Potter* groeide en groeide. Rowling wist onder deze veranderende omstandigheden haar serie tot een goed einde te brengen, met een redelijk constante kwaliteit van haar boeken.

Hoe anders was het bij Martin. Tolkien en Rowling begonnen uit liefde voor het verhaal te schrijven in hun vrije tijd. Martin wilde al vroeg broodschrijver worden en slaagde daarin. Op zijn website verhaalt hij over zijn eerste bijeenkomsten op morsige verzamelaarsbeurzen voor sciencefictionliefhebbers. Hoewel Martin enkele prijzen won, bleef het grote succes uit. Hij ging door met schrijven, maar nu van scenario's voor sciencefiction- en fantasyseries voor televisie. Daar leerde hij dat een tv-serie zolang duurde als die succesvol was. Zolang hij met scenario's voor *Beauty and the Beast* of *Twilight Zone* kijkers wist te trekken, kon hij aanblijven als scenarioschrijver. Tien jaar later, in 1996, verscheen het eerste deel van *Het Lied van Ijs en Vuur*, dat als trilogie bedoeld was. Vijftien jaar later werd het eerste seizoen op tv uitgezonden onder de naam *Game of Thrones*. In 2019, acht

jaar later, wachten de fans nog steeds vol ongeduld op de laatste twee van de zeven delen. Op het internet onderhouden Martin en zijn fans een haat-liefde-relatie met elkaar. Deze online, en soms zelfs live interactie tussen fans en schrijvers is nieuw – en volgens critici vermakelijker dan de boeken zelf.

Geen enkele vorm van moraal

Het verhaal van Tolkien gaat over de strijd tegen het kwaad. Er is één object dat macht geeft, dat iedereen heel mooi vindt, en juist dat object moet stuk om het kwaad te kunnen vernietigen. Het kwaad is groeiende en inmiddels zo sterk dat spoed geboden is. Hoewel de protagonisten vliegende haast hebben, staan ze vaak genoeg stil om pagina's lang liedjes te zingen of oude versjes te reclameren. Alles is zeer serieus geschreven en er zit geen greintje humor in. In die twee zaken verschilt Rowling van Tolkien. Tolkien is prachtig, maar uiterst serieus. Potter is geschreven met vaart en zit vol humor. Rowling strooit met originele vondsten, hilarische anekdotes en kostelijke dialogen. Tolkien en Rowling schreven een fantasierijke jeugdroman met een duidelijke plot. Frodo die met zijn vrienden als naïeve, jonge hobbits vertrekken uit hun dorp om de heerser van het kwaad te verslaan. Potter die

als tiener de brugklas van de tovenaarswereld betreedt en het zeven jaar later moet opnemen tegen de Heer van het Duister. De rollen zijn duidelijk, het palet is helder. Goed en kwaad, niets er tussenin. Bij Martin is er geen goed of kwaad. Ieder personage streeft naar macht, met de troon als ultiem doel. Zonder duidelijk contrast halen alle personages rotstreken uit, iedere vorm van moraal of ethiek ontbreekt. Het is een spel. Een spel om de troon. Rowling blijft gedurende zeven delen dicht bij protagonist Harry. Als schrijfster wijkt ze zelden tot nooit van zijn zijde. Tolkien trekt het personaal perspectief wat breder. Hoewel de

'Op het internet onderhouden Martin en zijn fans een haat-liefderelatie met elkaar. Deze interactie tussen fans en schrijvers is nieuw – en volgens critici vermakelijker dan de boeken zelf'

hoofdmoot gericht is op Frodo, schrijft hij soms als observator die verhaalt hoe een verloren koning zijn rijk terug probeert te krijgen, soms gunt hij de lezer een kijkje in het innerlijk van een van de andere hobbits. Op dit punt laat Martin zijn ervaring als scenarioschrijver gelden. Veel van de tekst bestaat uit dialoog, beschrijvingen zijn spaarzaam en binnen het vaak ►

Links: George R.R. Martin, de schrijver van de boekenreeks *Het Lied van Ijs en Vuur*. Onder: De familie Stark uit *Game of Thrones*.

breedsprakige fantasygenre met meanderend taalgebruik is het verfrissend om een zuinige schrijver te treffen. Binnen het perspectief schakelt hij soepel en makkelijk van persoon naar persoon. Als lezer ben je stomverbaasd als in het eerste boek de ogenschijnlijke protagonist sterft. In de daaropvolgende

‘Er zijn lezers die beweren dat binnen het werk van Martin de troon de eigenlijke hoofdpersoon is en de personages slechts voorbijgangers zijn’

delen past Martin deze truc vaker toe. Meer dan twintig verschillende personen treden beurtelings een of meerdere hoofdstukken voor het voetlicht. Dit zou een verklaring kunnen zijn voor de populariteit: er is altijd wel een personage om je mee te identificeren, en het verhaal wordt op deze wijze uit verschillende perspectieven beschreven. Er zijn lezers die beweren dat binnen het werk van Martin de troon de eigenlijke hoofdpersoon is en de personages slechts voorbijgangers zijn.

Van papier naar tv

Alle drie de verhalen, van Tolkien, Rowling en Martin, zijn verfilmd, wat bijgedragen heeft aan de populariteit. *In de ban van de Ring* gold lange tijd

als onverfilmbaar. In 1977 werd een eerste poging ondernomen, met gemengde resultaten. Elf jaar later volgde een even prachtig als doorwrocht dertien uur durend hoorspel bij de BBC. Regisseur Peter Jackson heeft goed naar deze radiouitzendingen geluisterd. Zijn filmtrilogie had een logische opzet, blonken destijds uit in de special effects, en werd met prijzen overladen. Het onverfilmbare boek was eindelijk verfilmd. De Potterfilms startten gelijktijdig met die van *In de ban van de Ring*. Ze volgen keurig de boeken, een spannende sprookjeswereld waarbinnen van alles mogelijk is, en die jaar na jaar grimmiger en enger wordt. Net als bij *In de ban van de Ring* strijdt het kwade met het goede. *Het Lied van Ijs en Vuur* kreeg diverse aanbiedingen om verfilmd te worden, maar Martin wees ze allemaal af. Toen de

commerciële tv-zender HBO voorstelde om er een tv-serie van te maken, stemde Martin toe. Hier bleek wederom de ervaring van Martin met de tv-wereld. Veel mensen beschikken inmiddels over een heuse thuisbioscoop, en het succes van tv-on-demand maakt budgetten mogelijk die voorheen enkel aan grote bioscoopfilms voorbehouden waren. Het verschil tussen tv en bioscoop is kleiner en wordt steeds kleiner. Waarom koos Martin voor een tv-serie en niet voor een verfilming? Als we naar de plot van de verschillende boeken kijken, is dit goed verklaarbaar. Tolkien en Rowling schreven een strijd van goed tegen kwaad, creëerden intelligente en creatieve verhaallijnen die de plot vaart en diepgang gaven. Martin heeft, zoveel is na vijf delen duidelijk, geen plot. Wat rest is de eerdere constatering dat er feitelijk één hoofdpersoon is: de troon. Alle personages verlangen op de troon te zitten. En alle personages veroorloven zich lage daden om die troon te veroveren. De combinatie van fantasy, veel seks en nog meer geweld in de *Game of Thrones*-afleveringen is vruchtbaar. Martin beseft dat hij blijft verkopen zolang het populair is. Daarbij is hij slim genoeg om deze populariteit te voeden door per seizoen steeds meer schokkende en weerzinwekkende historische aberraties op te voeren. Daar is weinig fantasie voor nodig. ■

Boven: De familie Lannister uit *Game of Thrones*.
Onder: Hoofdpelers van *Lord of the Rings*.

